

Venäjän hyökkäyssodan seurauksena EU-maihin siirtymään joutuneiden lasten perusoikeudet

Suomi

Kesäkuu 2023

Toimeksiannon suorittaja: Ihmisoikeusinstituutti, Åbo Akademi

Tekijät: Katarina Frostell, Raija Hanski, Kristiina Vainio

Huomautus

Tämä asiakirja on laadittu Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) toimeksiannon perusteella taustamateriaaliksi hankkeeseen "Venäjän hyökkäyssodan seurauksena EU-maihin siirtymään joutuneiden lasten perusoikeudet". Asiakirjassa esitetyt tiedot ja näkemykset eivät välttämättä edusta perusoikeusviraston näkemyksiä tai virallista kantaa. Asiakirja on asetettu saataville ainoastaan tiedon avoimen saatavuuden puitteissa, eikä se sisällä oikeudellisia ohjeita tai neuvoja.

Sisältö

1. Ukrainasta paenneet lapset.....	3
1.1. Tietoa Ukrainasta paenneista lapsista.....	3
2. Lastensuojelu – oikeudellinen ja poliittinen viitekehys sekä käytännön toimenpiteet.....	5
2.1. Lastensuojeluviranomaisten velvollisuudet	5
2.1.1. Yksittäiset lapset, mukaan luettuna ilman huoltajaa saapuneet ja huoltajastaan eroon joutuneet lapset	5
2.1.2. Ukrainalaisista laitoksista evakuoituidut lapset.....	7
3. Edustajan määrääminen Ukrainasta paenneille ilman huoltajaa saapuneille ja huoltajastaan eroon joutuneille lapsille.....	9
3.1. Yksin tulleet lapset	9
3.2. Ilman vanhempiaan mutta muiden perheenjäsenten, naapurien tai perheystävien kanssa saapuneet lapset.....	11
3.3. Ryhmän mukana ukrainalaisesta laitoksesta tai sijaishuollosta saapuneet lapset (huoltajan kanssa tai ilman huoltajaa)	13
3.4. Ryhmän mukana yksityisten tahojen, kuten jalkapalloseurojen, aloitteesta saapuneet lapset (huoltajan kanssa tai ilman huoltajaa).....	13
4. Tietoa ja käytännön haasteita koskien Ukrainasta paenneille lapsille kuuluvien peruspalvelujen saatavuutta.....	14
4.1. Taustatietoa ja yleisiä haasteita	14
4.2. Haasteet erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten suojelussa	15
5. Käytännön toimenpiteet.....	17
5.1. Kohdennettu toimintasuunnitelma ja/tai integroidut toimenpiteet	17
5.2. Eurooppalainen lapsitakuu.....	18
5.3. Budjetointi.....	18

1. Ukrainasta paenneet lapset

1.1. Tietoa Ukrainasta paenneista lapsista

Taulukko 1 Ukrainasta paenneet lapset

Kategoria	Rekisteröinti-järjestelmä Kyllä/Ei	Lasten lukumäärä (eriteltyinä, jos mahdollista) (tilanne 30.4.2023, ellei toisin mainita)
Lasten kokonaismäärä	Kyllä	15 537 Ukrainan kansalaisia: 15 394 Ikäryhmä 0–6: 4 902 Ikäryhmä 7–13: 6 938 Ikäryhmä 14–17: 3 697 Poikia: 7 911 Tyttöjä: 7 614
Äidin, isän tai muun huoltajan kanssa saapuneet lapset	Kyllä	14 811 Ikäryhmä 0–6: 4 851 Ikäryhmä 7–13: 6 733 Ikäryhmä 14–17: 3 227 Poikia: 7 531 Tyttöjä: 7 268
Ilman vanhempiaan mutta muiden perheenjäsenten, naapurien tai perheystävien kanssa saapuneet lapset	Kyllä	Kaikki tilapäistä suojaa hakevat lapset rekisteröidään. Ilman vanhempiaan tai huoltajaa saapuvat lapset luokitellaan yksin tulleiksi lapsiksi.
Yksin tulleet lapset	Kyllä	726 Ikäryhmä 0–6: 51 Ikäryhmä 7–13: 205 Ikäryhmä 14–17: 470 Poikia: 380 Tyttöjä: 346 Ukrainan kansalaisia: 724
Ryhmän mukana ukrainalaisesta laitoksesta tai sijaishuollosta evakuoituina saapuneet lapset (tehtävään määrätyn)	Kyllä	Tähän ryhmään kuuluvia lapsia ei ole evakuoitu Suomeen.

huoltajan kanssa tai ilman huoltajaa)		
Ryhmän mukana yksityisten tahojen, kuten jalkapalloseurojen, aloitteesta saapuneet lapset (tehtävään määrätyn huoltajan kanssa tai ilman huoltajaa)	Kyllä	Kaikki tilapäistä suojelua hakevat lapset rekisteröidään. Tietoa ei tilastoida erikseen tässä kategoriassa. Maahanmuuttovirastolla on tiedossa yksi tapaus, jossa ukrainalaisia lapsia on saapunut Suomeen yksityisen tahon aloitteesta. ¹

Lähde: Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 16. kesäkuuta 2023.

Tilapäistä suojelua koskeva hakemus jätetään poliisille tai rajavartiolaitokselle. Hakemus rekisteröidään sähköiseen tietojärjestelmään, josta se siirtyy automaattisesti Maahanmuuttoviraston ylläpitämään ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään. Järjestelmään tallennettuja tietoja voidaan luovuttaa muille viranomaisille, jos tiedot ovat tarpeen viranomaiselle laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi ja luovutuksensaajalla on lakisääteinen oikeus saada kyseisiä tietoja.²

¹ Tieto on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

² [Laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa](#) (615/2020, 21.8.2020). Maahanmuuttovirasto, [Tietosuoja](#), verkkosivu, viitattu 13. kesäkuuta 2023.

2. Lastensuojelu – oikeudellinen ja poliittinen viitekehys sekä käytännön toimenpiteet

2.1. Lastensuojeluviranomaisten velvollisuudet

2.1.1. Yksittäiset lapset, mukaan luettuna ilman huoltajaa saapuneet ja huoltajastaan eroon joutuneet lapset

Suomessa 21 hyvinvointialuetta sekä Helsingin kaupunki vastaavat lastensuojelupalveluista 1. tammikuuta 2023 lähtien.³ Jos lapsella ei ole kotikuntaa Suomessa, lapsen sosiaalipalveluista ja neuvonnasta huolehtii sosiaalihuollon ammattihenkilö siinä vastaanottokeskuksessa, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity.⁴ Mikäli lapsi tarvitsee muita kuin vastaanottokeskuksen tarjoamia lastensuojelun palveluja, hyvinvointialueella, jossa vastaanottokeskus sijaitsee, on velvollisuus arvioida lapsen tarpeet ja huolehtia siitä, että lapsi saa tarvitsemaansa tukea.⁵ Lastensuojelulain mukaan vastaanottokeskuksen henkilökunnalla on velvollisuus ilmoittaa hyvinvointialueen lastensuojeluviranomaiselle lapsesta, jonka tarve lastensuojelun palveluille tulisi selvittää.⁶

Tilapäistä suojelua saava lapsi, joka on oleskellut Suomessa vähintään vuoden, voi hakea kotikuntaa Digi- ja väestötietovirastolta. Hakija tarvitsee myös suomalaisen henkilötunnuksen, jota voidaan hakea milloin tahansa Digi- ja väestötietovirastolta suoraan tai vastaanottokeskuksen välityksellä.⁷ Jos lapsen perheenjäsenellä on jo kotikunta Suomessa, lapsi voi hakea kotikuntaa samalla kun hän hakee tilapäistä suojelua.⁸ Tilastokeskukselta saatujen tietojen mukaan 2 155 Ukrainan kansalaisuutta olevaa lasta on saanut kotikunnan Suomessa tammi-toukokuussa 2023.⁹ Kun henkilö on

³ [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä](#) (612/2021, 29.6.2021), 8 §.

⁴ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (vastaanottolaki) (746/2011, 17.6.2011), 25 §.

⁵ [Lastensuojelulaki](#) (417/2007, 13.4.2007), 11 § ja 26 §.

⁶ [Lastensuojelulaki](#) (417/2007, 13.4.2007), 25 §.

⁷ Digi- ja väestötietovirasto, [Ohjeita Ukrainasta saapuneille](#), verkkosivu, viitattu 21. kesäkuuta 2023.

⁸ Digi- ja väestötietovirasto, [Kotikunta muun kuin EU-maan tai Pohjoismaan kansalaiselle](#), verkkosivu, viitattu 21. kesäkuuta 2023.

⁹ Tiedot on saatu Tilastokeskukselta sähköpostilla 21. kesäkuuta 2023.

saanut kotikunnan Suomessa, kaikki sosiaalipalvelut, mukaan lukien asuminen, järjestetään hyvinvointialueiden (ja Helsingin kaupungin) toimesta. Kunnalla on lakisääteinen velvollisuus laatia yhdessä hyvinvointialueen kanssa kotoutumissuunnitelma kaikille ilman huoltajaa Suomeen saapuneille lapsille.¹⁰ Kotoutumislain mukaan ilman huoltajaa saapuneilla tilapäistä suojelua saavilla lapsilla, joilla on kotikunta Suomessa, on 1. maaliskuuta 2023 alkaen oikeus samoihin asumis- ja tukipalveluihin kuin kansainvälistä suojelua saavilla ilman huoltajaa saapuneilla lapsilla.¹¹ Näitä palveluja ovat hyvinvointialueen järjestämät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä kunnan järjestämät koulutus- ja muut palvelut.¹²

Vastaanottovaiheessa lapsi voi majoittua lapsille tarkoitetussa vastaanottokeskuksessa (ns. ryhmäkodit), yli 16-vuotiaiden nuorten tukiasumisyksiköissä, täysi-ikäisten sukulaisten tai muiden läheisten henkilöiden luona vastaanottokeskuksessa tai yksityismajoituksessa. Vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi lapsi on rekisteröity, laatii lapselle asiakassuunnitelman. Suunnitelma sisältää tietoa lapsen hoidon ja kasvatuksen toteuttamisesta sekä mahdollisista vastaanottokeskuksen tai muiden palveluntuottajien tarjoamista tukipalveluista.¹³ Se, että lapsi asuu aikuisen sukulaisen tai muun läheisen henkilön luona, ei vaikuta palvelujen saamiseen.

Muulla kuin vastaanottokeskuksessa tapahtuvan majoituksen osalta vastaanottokeskuksen johtaja päättää lapsen sijoittamisesta yksityismajoitukseen kuultuaan lasta, hänen edustajaansa sekä vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijää.¹⁴ Yksityismajoituksessa majoittuva lapsi rekisteröidään vastaanottokeskuksen asiakkaaksi, ja hänellä on oikeus samoihin sosiaalisen tuen palveluihin kuin vastaanottokeskuksissa majoittuvilla lapsilla. Maahanmuuttoviraston mukaan vastaanottokeskus valvoo, että asiakassuunnitelmaa toteutetaan yksityismajoituksessa. Lapsi voi myös aina siirtyä takaisin ilman huoltajaa saapuneille lapsille tarkoitettuun vastaanottokeskukseen.¹⁵

Vastaanoton ja auttamisjärjestelmän valvonta kuuluu Maahanmuuttovirastolle.¹⁶ Lisäksi vastaanottokeskuksella on velvollisuus ilmoittaa yksityismajoituksessa asuvista lapsista hyvinvointialueelle tai Helsingin kaupungille.¹⁷ Ilmoitukseen tulee sisältyä lapsen osoite sekä vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän ja lapsen edustajan selvitykset yksityismajoituksen olosuhteiden sopivuudesta sekä lapsen luokseen ottaneen aikuisen/aikuisten kyvystä huolehtia lapsesta. Sekä täysi-ikäinen sukulainen

¹⁰ [Laki kotoutumisen edistämisestä](#) (kotoutumislaki) (1386/2010, 30.12.2010), 15 §.

¹¹ [Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta](#) (1083/2022, 20.12.2022), 27 §.

¹² [Hallituksen esitys HE 135/2022 eduskunnalle laeiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta](#), s. 24.

¹³ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 7. kesäkuuta 2023.

¹⁴ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 18 §.

¹⁵ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 7. kesäkuuta 2023.

¹⁶ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 8 §.

¹⁷ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 18 §.

että muu sopiva henkilö, mukaan lukien henkilö, joka hoiti lasta hänen paetessaan Ukrainasta, voivat huolehtia lapsesta yksityismajoituksessa.

Lapsi sijoitetaan sijaisperheeseen, mukaan lukien ammatillinen sijaisperhe, kun hyvinvointialueen lastensuojeluviranomainen toteaa, että lastensuojelun toimenpiteille on tarvetta.¹⁸ Hyvinvointialueella on velvollisuus ohjata palveluntuottajia ja valvoa, että lapsen sijoittaminen sijaisperheeseen toteutuu lastensuojelulain mukaisesti.¹⁹ Aluehallintovirasto valvoo sosiaalihuoltoa, mukaan luettuna sijaishuoltoapaikat.²⁰ Valvonta-asia voi tulla vireille viraston omien havaintojen, kansalaisilta tai muilta viranomaisilta tulleen ilmoituksen tai kansalaisten tekemien kanteluiden pohjalta. Jos puutteita havaitaan, aluehallintovirasto voi antaa hallinnollista ohjausta, kuten ilmaista käsityksensä lainmukaisesta menettelystä, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen tai antaa huomautuksen.²¹

2.1.2. Ukrainalaisista laitoksista evakuoidut lapset

Maahanmuuttovirastolta saatujen tietojen mukaan ukrainalaisista lastensuojelulaitoksista ei toistaiseksi ole evakuoitu lapsia Suomeen.²² Syksyllä 2022 Suomi oli varautunut ottamaan vastaan ryhmän lapsia Ukrainasta, mutta sosiaali- ja terveysministeriön mukaan suunnitelma ei toteutunut.²³ Ministeriöltä saatuihin tietoihin viitaten tiedotusvälineet raportoivat, että keskeisin syy suunnitelman kaatumiseen oli lastensuojelua koskevan lainsäädännön ja käytännön erot Suomen ja Ukrainan välillä.²⁴ Lastensuojelulaitokset ovat Suomessa pieniä, eikä samaan yksikköön olisi ollut mahdollista sijoittaa noin 100 lapsen ryhmää Ukrainan toivomusten mukaisesti.

Oikeudelliseen viitekehykseen liittyen sisäministeriö toteaa Ukrainasta siirtymään joutuneita henkilöitä koskevassa muistiossaan,²⁵ että Ukraina ja Suomi ovat molemmat Haagin lastensuojelusopimuksen osapuolia.²⁶ Näin ollen päätös lapsen huostaanotosta Ukrainassa tunnustetaan Suomessa ilman erillistä vahvistusta. Lastensuojelulaitoksesta tulevaa lasta kohdellaan siten lastensuojelulain mukaisena lastensuojelun asiakkaana. Sisäministeriön muistiossa lastensuojelulaki määritellään erityislaiksi (*lex specialis*)

¹⁸ [Lastensuojelulaki](#) (417/2007, 13.4.2007), 56 § ja [perhehoitolaki](#) (263/2015, 20.3.2015), 3 § ja 4 §.

¹⁹ [Laki hyvinvointialueesta](#) (611/2021, 29.6.2021), 10 § ja [lastensuojelulaki](#) (417/2007, 13.4.2007), 79 §.

²⁰ [Lastensuojelulaki](#) (417/2007, 13.4.2007), 79 §.

²¹ [Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä](#) (612/2021, 29.6.2021), 43 § ja [hallintolaki](#) (434/2003, 6.6.2003), 53c §.

²² Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 7. kesäkuuta 2023.

²³ Sosiaali- ja terveysministeriö (2022), [‘Ukrainalaisia lastensuojelulapsia ei evakuoida Suomeen’](#), tiedote, 19. lokakuuta 2022.

²⁴ Yle (2022), [‘Ukrainalaisia lastensuojelulapsia ei evakuoidakaan Suomeen — iso osa lapsista sijoitettu jo muualle Eurooppaan’](#), 19. lokakuuta 2022.

²⁵ Sisäministeriö (2022), [Ukrainasta siirtymään joutuneiden oleskelu Suomessa](#), Muistio, VN/6332/2022, SM011:00/2022, 25. huhtikuuta 2022.

²⁶ [Yleissopimus toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa](#), 19. lokakuuta 1996, SopS 9/2011.

suhteessa vastaanottolakiin. Suomessa Helsingin kaupunki vastaa lastensuojelun järjestämisestä ukrainalaisista laitoksista saapuville lapsille.²⁷

Kuten sisäministeriön muistiossa todetaan, ukrainalaisista lastensuojelulaitoksista tulleiden lasten käytössä ovat kaikki lastensuojelulain mukaiset palvelut, mukaan lukien avohuollon tukitoimet, lapsen sijoitus, sosiaalityöntekijän nimeäminen ja asiakassuunnitelman hyväksyminen. Lastensuojelun asiakasta ei voi pitää huostassa ja sijoitettuna muualla kuin lastensuojelulain mukaisessa sijaishuoltopaikassa. Toisin sanoen, vastaanottolain mukaiset ryhmäkodit ja tukiasuntolat eivät ole lastensuojelulain mukaisia sijaishuoltopaikkoja.²⁸ Näin ollen ukrainalaisista laitoksista evakuoituja lapsia ei voida sijoittaa ilman huoltajaa saapuville lapsille tarkoitettuihin vastaanottokeskuksiin. Maahanmuuttovirastolta saatujen tietojen mukaan Suomessa ei ole nimenomaisesti vain Ukrainasta paenneille lapsille tarkoitettuja vastaanottokeskuksia.²⁹

²⁷ [Lastensuojelulaki](#) (417/2007, 13.4.2007), 17(1) §.

²⁸ Sisäministeriö (2022), [Ukrainasta siirtymään joutuneiden oleskelu Suomessa](#), Muistio, VN/6332/2022, SM011:00/2022, 25. huhtikuuta 2022, s. 18.

²⁹ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 7. kesäkuuta 2023.

3. Edustajan määrääminen Ukrainasta paenneille ilman huoltajaa saapuneille ja huoltajastaan eroon joutuneille lapsille

3.1. Yksin tulleet lapset

Ukrainasta tai muista kolmansista maista paenneet lapset kuuluvat Suomessa vastaanottolain mukaisen edustajajärjestelmän piiriin.³⁰ Jokaiselle ilman huoltajaa tulleelle alle 18-vuotiaalle lapselle, joka saapuu Suomeen yksin tai muun henkilön kuin vanhempansa tai laillisen huoltajansa kanssa, määrätään viivytyksettä edustaja. Tämä koskee kansainvälistä suojelua hakevia lapsia, tilapäistä suojelua saavia lapsia sekä ihmiskaupan uhreja, joilla ei ole oleskelulupaa. Edustajan tehtävänä on valvoa lapsen edun huomioimista, avustaa lasta ja toimia lapsen puolesta viranomaisasioissa.

Vastaanottolain mukaisesti edustajan ilman huoltajaa saapuneelle lapselle määrää käräjäoikeus.³¹ Hakemuksen edustajan määräämisestä tekee vastaanottokeskus lasta kuultuaan. Vastaanottokeskuksen johtaja käyttää puhevaltaa lapsen henkilöä ja varallisuutta koskevista asioista, kunnes lapselle on määrätty edustaja. Käräjäoikeuden päätökseen voi hakea muutosta valittamalla hovioikeuteen. Maahanmuuttovirastolta saatujen tietojen mukaan esiintyy jonkin verran alueellista vaihtelua siinä, kuinka nopeasti edustajan määräämistä koskevat päätökset tehdään; yleensä vastaanottokeskukset saavat päätöksen 2–14 vuorokaudessa.³²

Suomessa edustajilla ei ole tarkasti määriteltäviä kelpoisuusvaatimuksia, lukuun ottamatta yleistä vaatimusta siitä, että heidän tulee olla tehtävään sopivia täysi-ikäisiä henkilöitä, jotka suostuvat tehtävään ja kykenevät hoitamaan sen moitteettomasti.³³ Edustajaksi ei voida määrätä henkilöä, jonka etu on tai voisi olla ristiriidassa lapsen edun kanssa. Lisäksi mahdollisen edustajan rikosrekisteri tarkistetaan ennen edustajaksi määräämistä. Maahanmuuttoviraston mukaan kokeneista edustajista on pulaa, joten vastaanottokeskukset pyrkivät aktiivisesti löytämään sopivia edustajia mm. ottamalla

³⁰ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 39 §, 40 § ja 41 §.

³¹ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 39 §.

³² Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

³³ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 40 §.

yhteyttä vastaanottokeskusten sijaintikunnissa toimiviin kansalaisjärjestöihin.³⁴ Kaikille rekisteröidyille Ukrainasta ilman huoltajaa saapuneille tai huoltajastaan eroon joutuneille lapsille on kyetty määräämään edustaja. Maahanmuuttovirasto on myös järjestänyt edustajille työpajoja, joissa on käsitelty tilapäistä suojelua ja siihen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi Maahanmuuttovirasto on antanut tilapäistä suojelua koskevia ohjeita.³⁵

Tilapäisen suojelun piirissä olevat ilman huoltajaa saapuneet lapset sijoitetaan vain lapsille tarkoitettuun ryhmäkotiin tai tukiasumisyksikköön.³⁶ Ryhmäkoti- ja tukiasumispalveluja tuottavat kunnat, yritykset ja kansalaisjärjestöt, kuten Suomen Punainen Risti, Maahanmuuttoviraston kanssa tehtyjen sopimusten nojalla.³⁷ Ilman huoltajaa saapuneet lapset voivat majoittua myös yksityismajoituksessa, jos sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.³⁸ Lapsen siirtyminen yksityismajoitukseen edellyttää vastaanottokeskuksen johtajan päätöstä. Ennen päätöstä vastaanottokeskuksen johtaja kuulee lasta ja hänen edustajaansa sekä vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijää.

Kun ilman huoltajaa saapunut lapsi on oleskellut Suomessa vuoden, hän voi hakea kotikuntaa.³⁹ Kotikunnan hakeminen on vapaaehtoista, ja se on tarkoitettu henkilöille, jotka todennäköisesti jäävät toistaiseksi Suomeen.⁴⁰ Henkilö saa suomalaisen henkilökortin, ja hänellä on oikeus samoihin kunnallisiin ja hyvinvointialueen palveluihin kuin vakituisilla asukkailla. 6–17-vuotiaalle lapselle tämä tarkoittaa myös oppivelvollisuutta.⁴¹ Lastensuojelun Keskusliiton mukaan edustajalle voi olla vaikeaa arvioida, onko kotikunnan hakeminen lapsen edun mukaista. Tuoreen sosiaali- ja terveydenhuollon sote-uudistuksen jälkeen kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyömuodot ovat vasta muotoutumassa. Lapsen näkökulmasta voi olla turvallinen valinta jäädä vastaanottokeskusten tarjoamien palvelujen ja kontaktien piiriin verrattuna siihen, että ensin hakee kotikuntaa ja sen jälkeen palveluja, joihin kunnan asukkaalla on oikeus.⁴²

Jos kotikunnan saaneelle lapselle on nimettävä uusi edustaja, esimerkiksi sen vuoksi, että edustaja olisi lähempänä lapsen kotikuntaa, sovelletaan kotoutumislain säännöksiä.⁴³ Vastaanottolaissa säädettyyn menettelyyn verrattuna ainoa ero on se, että edustajahakemuksen jättämisestä vastaa se hyvinvointialue, jossa lapsen kotikunta

³⁴ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

³⁵ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

³⁶ Maahanmuuttovirasto, [Ilman huoltajaa Suomessa olevan lapsen majoittuminen](#), verkkosivu, viitattu 26. kesäkuuta 2023.

³⁷ Maahanmuuttovirasto (2022), '[Maahanmuuttovirasto on kilpailuttanut vastaanottokeskustoimintaa useilla alueilla](#)', tiedote, 27. syyskuuta 2022.

³⁸ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 18 §.

³⁹ Maahanmuuttovirasto, [Tilapäinen suojelu: Kotikunta](#), verkkosivu, viitattu 13. kesäkuuta 2023.

⁴⁰ Valtioneuvosto (2023), '[Ukrainasta paenneiden kotikuntaan siirtyminen alkaa – kuntien ja hyvinvointialueiden rooli palveluissa kasvaa](#)', tiedote, 2. maaliskuuta 2023; ja Maahanmuuttovirasto, [Kotikunnan palvelut verrattuna vastaanottopalveluihin](#), verkkosivu, viitattu 28. kesäkuuta 2023.

⁴¹ Opetushallitus, [Ukrainasta paenneille](#), verkkosivu, viitattu 26. kesäkuuta 2023.

⁴² Tiedot on saatu Lastensuojelun Keskusliitolta sähköpostilla 14. kesäkuuta 2023.

⁴³ [Laki kotoutumisen edistämisestä](#) (1386/2010, 30.12.2010), 56 § ja 57 §.

sijaitsee. Yleensä vastaanottovaiheessa nimetty edustaja jatkaa lapsen edustajana myös kotoutumisvaiheessa.⁴⁴

Vastaanottolaki edellyttää, että edustajan tehtävä lakkaa, kun lapsi palaa pysyvästi kotimaahansa.⁴⁵ Maahanmuuttovirasto näkee haasteita tilanteissa, joissa lapset palaavat Ukrainaan tilapäisesti eikä heidän paluustaan Suomeen ole varmaa tietoa. Tuolloin ei myöskään ole varmuutta lapsen turvallisuudesta eikä edustajan tehtävien jatkumisen tarpeesta.⁴⁶ Vastaavasti, jos lapsen vanhempi tai huoltaja tulee Suomeen, lapselle määrätty edustaja vapautetaan tehtävästään.⁴⁷

Edustajatoiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta vastaanottovaiheessa vastaa Maahanmuuttovirasto.⁴⁸ Kotoutumisvaiheessa keskusviranomaisena toimii elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, jonka toimivaltuuksia on nyt täsmennetty 1. tammikuuta 2025 voimaan tulevassa uudistetussa kotoutumislaisissa.⁴⁹

3.2. Ilman vanhempiaan mutta muiden perheenjäsenten, naapurien tai perheystävien kanssa saapuneet lapset

Suomessa kaikille ilman vanhempiaan tai huoltajaa saapuville lapsille määrätään edustaja. Huoltajuus on osoitettava tuomioistuimen päätöksellä tai muulla viranomais selvityksellä.⁵⁰ Maahanmuuttovirasto on ilmoittanut oikeusministeriöön viitaten, että jos huoltajuus osoitetaan toimivaltaisten viranomaisten antamilla asiakirjoilla, Haagin lastensuojelusopimuksen mukaisia erillisiä Suomen viranomaisten päätöksiä ei tarvita.⁵¹ Suomen viranomaiset eivät hyväksy lasten vanhempien laatimia epävirallisia kirjallisia valtuutuksia.

Ukrainalaisten lasten kanssa matkustavien ja lasten valtuutetuiksi huoltajiksi itsensä määrittelevien henkilöiden esittämien asiakirjojen oikeellisuuden varmistamisessa on ollut haasteita. Maahanmuuttoviraston mukaan on ollut myös tapauksia, joissa vanhemmistaan eroon joutuneiden lasten vanhemmat saapuvat myöhemmin Suomeen ilman vanhemmuutta osoittavia asiakirjoja. Ongelmien ratkaisemiseksi

⁴⁴ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

⁴⁵ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 43 §.

⁴⁶ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

⁴⁷ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 42 §.

⁴⁸ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 39(4) §.

⁴⁹ [Laki kotoutumisen edistämisestä](#) (681/2023, 14.4.2023), 36 §.

⁵⁰ Maahanmuuttovirasto, [Kuka on lapsen huoltaja?](#), verkkosivu, viitattu 13. kesäkuuta 2023. Katso myös European Migration Network (EMN) (2022), [Application of the Temporary Protection Directive \(Scope and Registration\)](#), EMN Inform, s. 5.

⁵¹ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

Maahanmuuttovirasto on parhaillaan päivittämässä ohjetta tulijan kotimaan viranomaisten myöntämien huoltajuuden vahvistavien asiakirjojen tunnistamisesta.⁵² Käytäntönä on ollut, että jos esitettyjen asiakirjojen aitoudesta herää epäilyksiä, lapselle määrätään edustaja.

Maahanmuuttoviraston mukaan lasten kanssa saapuvia ukrainalaisia sukulaisia ei voida määrätä lasten edustajaksi, koska Suomen lainsäädäntö edellyttää, että lapsen ja edustajan välillä ei ole mahdollista eturistiriitaa.⁵³ On myös varmistettava, että edustajalla ei ole rikostaustaa. Lisäksi Suomen viranomaisten kanssa asioiminen edellyttää joko suomen tai ruotsin kielen taitoa sekä Suomen lainsäädännön tuntemusta.

Kuten edellä on todettu, ilman huoltajaa oleva tai huoltajastaan eroon joutunut lapsi voidaan majoittaa sukulaisten kanssa aikuisille ja perheille tarkoitettuun vastaanottokeskukseen tai yksityismajoitukseen, jos tämä katsotaan lapsen edun mukaiseksi. Tämä koskee monia ukrainalaisia lapsia, koska he ovat tosiasiaassa saapuneet Suomeen muiden perheenjäsenten, kuten isovanhempien, kanssa tai sellaisten sukulaisten seurassa, joilla on jo oleskelulupa Suomessa esimerkiksi kausityön perusteella.⁵⁴ Maahanmuuttoviraston mukaan tapaamisten järjestäminen edustajien kanssa on ollut haastavaa tilanteissa, joissa lapset ovat majoittuneina kaukana vastaanottokeskuksista.⁵⁵ Tapaamisten helpottamiseksi edustajat ja vastaanottokeskusten virkailijat ovat järjestäneet kotikäyntejä ja puhelinneuvotteluja.

Myös Lastensuojelun Keskusliitto on seurannut sukulaistensa luona asuvien ukrainalaislasten jonkin verran tavanomaisesta poikkeavaa tilannetta. Turvapaikanhakijalapsien edustajien yhdistykseltä (ETU ry.) saamiinsa tietoihin viitaten Lastensuojelun Keskusliitto toteaa, että seurauksena voi olla se, että edustajan ja lapsen suhde jää melko etäiseksi.⁵⁶ Sekä Maahanmuuttoviraston että Lastensuojelun Keskusliiton mukaan varsinkin alkuvaiheessa tuli esiin edustajien rooliin liittyvää epäluottamusta ja vääriä käsityksiä lasten omaisten taholta.⁵⁷

Maahanmuuttovirasto on kertonut myös haasteista tilanteissa, joissa lasten huoltajat matkustavat Ukrainaan eikä heidän paluustaan Suomeen ole varmaa tietoa.⁵⁸ Maahanmuuttovirasto on suositellut, että lapselle määrätään edustaja, jos huoltajat ovat poissa yli kaksi viikkoa eikä heidän paluunsa ajankohdasta ole varmuutta.

⁵² Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

⁵³ [Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta](#) (746/2011, 17.6.2011), 40 §.

⁵⁴ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023. Katso myös Martiskainen, T., Peltonen, R., Lastensuojelun Keskusliitto (2023), [Ilman huoltajaa tulleiden edustajajärjestelmä: Katsaus nykytilaan ja kehittämisehdotukset](#), Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriö, kansallinen lapsistrategia, s. 10.

⁵⁵ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

⁵⁶ Tiedot on saatu Lastensuojelun Keskusliitolta sähköpostilla 14. kesäkuuta 2023.

⁵⁷ Tiedot on saatu Lastensuojelun Keskusliitolta sähköpostilla 14. kesäkuuta 2023 ja Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

⁵⁸ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

3.3. Ryhmän mukana ukrainalaisesta laitoksesta tai sijaishuollosta saapuneet lapset (huoltajan kanssa tai ilman huoltajaa)

Maahanmuuttovirastolta saatujen tietojen mukaan Suomeen ei ole toistaiseksi tullut lapsiryhmiä ukrainalaisista lastensuojelulaitoksista.⁵⁹ Sosiaali- ja terveysministeriö valmistautui syksyllä 2022 ottamaan vastaan enintään 100 lapsen ryhmän evakuoituna yhdestä ukrainalaisesta laitoksesta, mutta Ukrainan viranomaiset vetäytyivät aloitteesta (ks. edellä kohta 2.1.2). Ukrainan viranomaisten päätöksellä nimitettyjen lasten huoltajien oli määrä tulla lasten mukana.

3.4. Ryhmän mukana yksityisten tahojen, kuten jalkapalloseurojen, aloitteesta saapuneet lapset (huoltajan kanssa tai ilman huoltajaa)

Maahanmuuttoviraston tiedossa on vain yksi tapaus, jossa ukrainalaisia lapsia on saapunut Suomeen yksityisen tahon aloitteesta.⁶⁰ Kuten edellä on mainittu, jokaiselle ilman huoltajaa saapuvalla lapsella määrätään edustaja, jos huoltajuutta osoittavaa asiakirjaa ei voida varmentaa. Maahanmuuttoviraston mukaan on kuitenkin mahdollista, että sama edustaja toimii usean samaan ryhmään kuuluvan lapsen edustajana.

⁵⁹ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

⁶⁰ Tiedot on saatu Maahanmuuttovirastolta sähköpostilla 8. kesäkuuta 2023.

4. Tietoa ja käytännön haasteita koskien Ukrainasta paenneille lapsille kuuluvien peruspalvelujen saatavuutta

4.1. Taustatietoa ja yleisiä haasteita

Opetushallituksen tilastojen mukaan huhtikuussa 2023 Ukrainasta paenneista lapsista varhaiskasvatukseen osallistui 1 728 lasta, esiopetukseen 474 lasta, perusopetukseen valmistavaan opetukseen 5 856 lasta, perusopetukseen 618 lasta ja lukiokoulutukseen 102 lasta.⁶¹ Ukrainasta paenneille lapsille koulunkäynti on vapaaehtoista, jos lapsilla tai heidän vanhemmillaan ei ole kotikuntaa Suomessa. Kouluikäisillä (6–17-vuotiailla) lapsilla, joilla on kotikunta Suomessa, on oppivelvollisuus.⁶²

Ukrainasta Suomeen paenneilla alle kouluikäisillä lapsilla on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen sen jälkeen, kun heille on myönnetty kotikunta. Jos lapsella ei ole kotikuntaa Suomessa, kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta vain silloin, kun lapsen huoltaja työskentelee tai opiskelee kunnassa, kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa.⁶³ Lapsiasiavaltuutetun mukaan käytäntö vaihtelee eri kuntien välillä.⁶⁴ Järjestämisvelvollisuutta koskevien säännösten tulkinnanvaraisuus voi eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan vaarantaa haavoittuvassa asemassa olevien lasten, kuten Ukrainasta paenneiden lasten, oikeuksien toteutumisen.⁶⁵ Opetus- ja kulttuuriministeriö on kehottanut kuntia järjestämään varhaiskasvatusta kaikille tilapäistä suojelua hakeville lapsille riippumatta siitä, onko heillä kotikunta Suomessa vai ei.⁶⁶ Ministeriö myönsi marraskuussa 2022 kunnille noin 7 miljoonaa euroa avustusta tilapäistä tai kansainvälistä suojelua hakevien lasten ja ilman oleskeluoikeutta olevien

⁶¹ Opetushallitus, [Tietoa Ukrainasta paenneista varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa Suomessa](#), verkkosivu, viitattu 13. kesäkuuta 2023.

⁶² Opetushallitus, [Ukrainasta paenneille](#), verkkosivu, viitattu 13. kesäkuuta 2023.

⁶³ [Varhaiskasvatustilaki](#) (540/2018, 13.7.2018), 6 §.

⁶⁴ Lapsiasiavaltuutettu (2023), [Lapsen oikeus turvallisuuteen kolmoiskriisin ajassa: Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022](#), Helsinki, Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:5, s. 58.

⁶⁵ Apulaisoikeusasiamies, [Ratkaisu EOAK/1992/2022](#), 2. toukokuuta 2022.

⁶⁶ Opetus- ja kulttuuriministeriö, [Valmistautuminen Ukrainasta paenneiden kotikuntaoikeuteen ja kasvatus- ja koulutuspalveluiden järjestämiseen](#), VN/34384/2022 VN/34384/2022-OKM-1, 9. tammikuuta 2023.

(paperittomien) lasten varhaiskasvatuksesta aiheutuneiden kustannusten korvaamiseksi.⁶⁷

Sisäministeriön kesällä 2022 teettämässä kyselyssä Suomeen sotaa paenneet ukrainalaiset toivoivat saavansa omalla kielellään lisää tietoa sosiaali- ja terveyspalveluista ja siitä, miten palveluita haetaan. Tärkeimpänä tiedotuskanavana mainittiin sosiaalinen media (Facebook ja Telegram).⁶⁸ Sosiaali- ja terveysministeriö on kehottanut hyvinvointialueita tehostamaan sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta koskevaa tiedotustaan kotikunnan saaneille ukrainalaisille.⁶⁹ Riittämättömät tiedot voivat johtaa epäluottamukseen viranomaisia kohtaan. Esimerkiksi lastensuojelussa edustajan määrääminen ilman huoltajaa olevalle lapselle tai vaatimus siitä, että lapsen sijoittaminen yksityismajoitukseen edellyttää vastaanottokeskuksen johtajan päätöstä, on tulkittu väärin lapsen huostaanoton valmisteluksi.⁷⁰ Virheelliset oletukset lisäävät riskiä siitä, että Ukrainasta paennutta lasta ei rekisteröidä vastaanottokeskuksen asiakkaaksi ja lapsi jää vaille vastaanottokeskuksen kautta saatavia palveluja.

4.2. Haasteet erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten suojelussa

Suomessa ei toistaiseksi ole avoimista lähteistä saatavilla olevaa kattavaa tietoa tai tutkimustuloksia Ukrainasta paenneiden moninkertaisessa syrjäytymisvaarassa olevien lasten tilanteesta, esimerkkeinä kansalaisuutta vailla olevat lapset tai etnisen taustansa tai vammaisuuden vuoksi haavoittuvassa asemassa olevat lapset. Osa Ukrainasta pakenevien aikuisten kohtaamista haasteista koskee kuitenkin myös lapsia. Esimerkiksi Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus HILMA:n antamien tietojen mukaan Ukrainasta paenneet vammaiset henkilöt ovat toivoneet omalla kielellään lisää tietoa palveluista, joihin heillä on oikeus joko vastaanottokeskuksen asiakkaina tai myöhemmin kuntalaisina.⁷¹ Vastaanottokeskus tarjoaa vain välttämättömät sosiaalipalvelut, kun taas tilapäistä suojelua saavilla henkilöillä, joille on myönnetty kotikunta, on laajemmat mahdollisuudet saada tarveharkintaan perustuvia

⁶⁷ Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022), [‘Yli seitsemän miljoonaa turvattomista oloista tulleiden lasten varhaiskasvatukseen’](#), tiedote, 23. marraskuuta 2022.

⁶⁸ Svyrenko, A., Koptsyukh, A. (2022), [The situation of Ukrainians in Finland who fled the war: Survey results](#), Helsinki, Publications of the Ministry of the Interior 2022:34, s. 45, 51.

⁶⁹ Sosiaali- ja terveysministeriö, [Hyvinvointialueiden varautuminen tilapäistä suojelua saavien henkilöiden mahdollisuuteen hakea kotikuntaa](#), Ohjauskirje, 6. helmikuuta 2023.

⁷⁰ Lapsiasiavaltuutettu (2023), [Lapsen oikeus turvallisuuteen kolmoiskriisin ajassa: Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2022](#), Helsinki, Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2023:5, s. 57–58. Martiskainen, T., Peltonen, R., Lastensuojelun Keskusliitto (2023), [Ilman huoltajaa tulleiden edustajajärjestelmä: Katsaus nykytilaan ja kehittämisehdotukset](#), Helsinki, Sosiaali- ja terveysministeriö, kansallinen lapsistrategia, s. 10.

⁷¹ Tiedot on saatu Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus HILMA:lta sähköpostilla 31. toukokuuta 2023.

sosiaalipalveluja, mukaan lukien vammaispalvelut.⁷² Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskuksen mukaan puutteita on tullut esiin myös siinä, että vastaanottokeskusten henkilökunnalla ei aina ole riittävästi asiantuntemusta tunnistaa asiakkaiden erityisiä tarpeita. Todistuksia Ukrainassa tehdyistä lääkärintarkastuksista ei myöskään välttämättä hyväksytä automaattisesti Suomessa. Jotta asiakas olisi oikeutettu palveluihin, suomalaisen lääkärin on arvioitava uudelleen asiakkaan vamma tai alentunut toimintakyky.⁷³ Ukrainasta Suomeen paenneiden keskuudessa tehty kysely osoittaa, että vastaanottokeskuksissa lääkäriin on pitkä odotusaika ja palveluihin pääsy viivästyy.⁷⁴

Kuurojen Liitto on tehnyt yhteistyötä Maahanmuuttoviraston kanssa tavoitteenaan tukea Ukrainasta tulleita kuuroja pakolaisia sekä heidän mahdollisuuksiaan asettua pääkaupunkiseudulle, missä esimerkiksi viittomakielisiä palveluja ja tulkkausta on muuhun maahan verrattuna helpommin saatavilla.⁷⁵ Kuurojen Liiton mukaan Helsingin kaupunki on onnistuneesti sijoittanut Ukrainasta paenneita kuuroja lapsia samaan päiväkotiin. Lapset voivat tällöin kommunikoida sekä suoraan ikätovereidensa kanssa että viittomakieltä taitavien ohjaajien kanssa. Palvelu on tarjolla kuitenkin vain Helsingissä asuville lapsille. Muissa pääkaupunkiseudun kunnissa Ukrainasta paenneet kuurot lapset sijoitetaan samaan päivähoitoryhmään kuulevien lasten kanssa ja he kommunikoiivat vain viittomakielisen avustajan kanssa.⁷⁶

⁷² Sisäministeriö (2022), [Selvitys tilapäistä suojelua saavien palveluista, kotikuntaoikeudesta ja tarvittavista muutoksista](#), Muistio, VN/6332/2022 SM011:00/2022, 29. kesäkuuta 2022, s. 16–18.

⁷³ Tiedot on saatu Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus HILMA:lta sähköpostilla 31. toukokuuta 2023.

⁷⁴ Svnarenko, A., Koptsyukh, A. (2022), [The situation of Ukrainians in Finland who fled the war: Survey results](#), Helsinki, Publications of the Ministry of the Interior 2022:34, s. 35 ja 50.

⁷⁵ Kuurojen Liitto, [Ukrainan kuurot pakolaiset Suomessa](#), verkkosivu, viitattu 16. kesäkuuta 2023.

⁷⁶ Tiedot on saatu Kuurojen Liitolta sähköpostilla 16. kesäkuuta 2023.

5. Käytännön toimenpiteet

5.1. Kohdennettu toimintasuunnitelma ja/tai integroidut toimenpiteet

Suomessa ei ole nimenomaisesti Ukrainasta paenneita lapsia koskevaa toimintasuunnitelmaa, vaan toimenpiteet on integroitu eri aloja ja viranomaisia koskevaan yleisohjeeseen. Sisäministeriö julkaisi sodan alussa kaksi muistiota Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden oleskelusta Suomessa.⁷⁷ Lapsia koskien muistioissa käsitellään ilman huoltajaa saapuneita lapsia, vanhempien jäljittämistä, perheenyhdistämistä, varhaiskasvatusta ja perusopetusta, neuvolapalveluja ja lastensuojelua. Muistioiden julkaisemisen jälkeen ulkomaalaislakiin on tehty muutos, joka vaikuttaa myös ilman huoltajaa saapuneiden lasten oikeuksiin. Toimeentuloedellytystä ei sovelleta, jos perheenkokoaja on alaikäinen lapsi. Lainmuutos tuli voimaan 1. helmikuuta 2023.⁷⁸

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi helmikuussa 2023 ohjeen hyvinvointialueiden varautumisesta odotettavissa olevaan kotikunnan saavien määrän kasvuun. Ohjekirjeessä käsitellään lasten majoituksen järjestämisvelvollisuuden siirtymistä vastaanottokeskuksista hyvinvointialueille, yhteistyötä kuntien kanssa lasten asumisyksiköiden perustamisessa sekä lasten lukumäärän, aseman ja tuen tarpeen tunnistamista hyvinvointialueiden ja vastaanottokeskusten välisissä neuvotteluissa. Muut viranomaiset, kuten Maahanmuuttovirasto, Kansaneläkelaitos, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos ja Opetushallitus, ovat julkaisseet verkkosivuillaan ukrainankielisiä ohjeita Ukrainasta paenneille.⁷⁹ Verkkosivuilla on tietoa esimerkiksi lapsilisistä, traumatisoituneiden lasten ja nuorten mielenterveyspalveluista sekä kotikunnan saamisen vaikutuksesta varhaiskasvatusta ja koulunkäyntiä koskevien oikeuksien toteutumiseen.

⁷⁷ Sisäministeriö (2022), [Ukrainasta siirtymään joutuneiden oleskelu Suomessa](#), Muistio, VN/6332/2022 SM011:00/2022, 25. huhtikuuta 2022 ja [Selvitys tilapäistä suojelua saavien palveluista, kotikuntaoikeudesta ja tarvittavista muutoksista](#), Muistio, VN/6332/2022 SM011:00/2022, 29. kesäkuuta 2022.

⁷⁸ [Laki ulkomaalaislain muuttamisesta](#) (1167/2022, 20.12.2022), 114 §.

⁷⁹ Maahanmuuttovirasto, [Jaettavat ohjeet Ukrainasta paenneille](#), verkkosivu; Kansaneläkelaitos (Kela), [Tietoa Ukrainan sodan vaikutuksista Kelan etuuksiin](#), verkkosivu; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos, [Ukrainasta paenneiden terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen](#), verkkosivu; ja Opetushallitus, [Ukrainasta paenneille](#), verkkosivu. Kaikkiin viitattu 31. toukokuuta 2023.

5.2. Eurooppalainen lapsitakuu

Suomessa eurooppalaisen lapsitakuun toimeenpanon kansallinen toimintasuunnitelma julkaistiin 25. huhtikuuta 2022. Vaikka suunnitelmassa viitataan Ukrainan sotaan, siinä ei esitetä uusia Ukrainasta paenneita lapsia koskevia toimenpiteitä.⁸⁰

5.3. Budjetointi

Suomessa valtion talousarviossa sovelletaan lapsibudjetointia. Kaikki lapsiin kohdistuvat menot luetellaan ja kuvataan talousarvioesityksen erillisessä luvussa. Vuoden 2023 talousarviossa osoitetaan yhteensä 202 miljoonaa euroa Ukrainasta siirtymään joutuneille lapsille.⁸¹ Summa sisältää 22 miljoonaa euroa vastaanotto toimintaan, 60 miljoonaa euroa varhaiskasvatukseen ja 120 miljoonaa euroa valmistavaan opetukseen, joka valmentaa ukrainalaisia lapsia perusopetukseen Suomessa. Huhtikuussa 2023 pidettyjen eduskuntavaalien jälkeen muodostettu uusi hallitus päättää seuraavasta julkisen talouden suunnitelmasta ja talousarvioesityksestä syksyllä.⁸² Vuoden 2024 talousarviosta ei näin ollen ole vielä saatavilla tietoa.

⁸⁰ Valtioneuvosto (2022), [Eurooppalainen lapsitakuu – Suomen toimintasuunnitelma](#), Helsinki, Valtioneuvoston julkaisu 2022:35.

⁸¹ Valtiovarainministeriö (2022), [Talousarvioesitys 2023](#), 19. syyskuuta 2022.

⁸² Valtiovarainministeriö (2023), [Vuosien 2024–2027 tekninen julkisen talouden suunnitelma julkaistu](#), tiedote, 23. maaliskuuta 2023.